

Humanistika in družboslovje na periferiji: znanosti ali tehnokratska orodja?

»Skupina raziskovalk in raziskovalcev iz Avstrije, Bolgarije, Črne gore in Slovenije je v okviru enoletnega raziskovalnega projekta¹ proučevala okoliščine, v katerih poteka raziskovanje v teh državah, pregledala je znanstvene politike držav in raziskovalnih ustanov ter poskusila ugotoviti, kako politično in institucionalno okolje deluje na znanstvene prakse. Na splošno se je pokazalo, da so si državne znanstvene politike v teh državah močno podobne. Učinki malodane enakih znanstvenih politik pa so različni, saj se uveljavljajo v različnih okoljih. Raziskava je pokazala, da znanstvene politike v obravnavanih državah uveljavljajo zelo podobne ali celo iste »vsebine« [ki zadevajo umevanje znanosti, cilje znanstvene politike, prednostne načine in tematike raziskovanja] in da se izražajo v istem žargonu [»znanstvena odličnost«, »tržna naravnost«, »mednarodna primerljivost«]. Presenetljivo pa je, da je tudi način, kako vlade uveljavljajo svojo znanstveno politiko, povsod približno enak: ne menijo se za nacionalne znanstvene in institucionalne tradicije, pa tudi ne za dosežke teoretskih praks v preteklosti.

Znanstvene politike posameznih držav so si podobne, ker se vse oblikujejo pod pritiskom Evropske unije. Eden izmed ciljev znanstvene politike, ki jo uveljavlja EU, je poenotenje znanstvenega prostora na njenem področju. Tega cilja pa politike ne dosegajo prav zato, ker so preveč enake in ne upoštevajo nacionalnih posebnosti. Pač pa iz istega vzroka – z brezobzirnim uveljavljanjem »evropskega« vzorca – dosegajo neki drugi učinek, ki je povsod bolj ali manj enak: na obrobje potiskajo nekdanje teoretske prakse in njihove rezultate, podirajo že vzpostavljena omrežja sodelovanja. Zlasti v humanistiki in družboslovju, kjer so obravnavane

¹ Enoletna mednarodna primerjalna raziskava Humanistika in družbene vede na periferiji: znanosti ali tehnokratska orodja? je potekala v letih 2006 in 2007 v Avstriji, Bolgariji, Črni gori in Sloveniji. Financirala sta jo Avstrijski znanstveni inštitut v Ljubljani in Avstrijski znanstveni inštitut v Sofiji. Ob koncu raziskave je bila 17. in 18. februarja 2007 v Ljubljani mednarodna znanstvena konferenca z istim naslovom, ki jo je podprl tudi program Vzhod-Vzhod Inštituta za odprto družbo v Budimpešti. Raziskava je potekala v okviru Mirovnega inštituta v Ljubljani, raziskovalci pa so bili: Maja Breznik, Valentin Dančev, Lilijana Dejanova, Momčil Hristov, Aldo Milohnić, Rastko Močnik, Milan Popović in Sebastian Reinfeldt. Več o raziskavi na spletni strani: <http://www.mirovni-institut.si/hssp/>.

države v preteklosti dosegale pomembne rezultate, uničevanje specifičnih teoretskih tradicij potiska cele države v intelektualno odvisnost od ideologij, ki jih uveljavljajo evropski aparati in njihovi prenosniki. S tem siromašijo znanstveno ustvarjalnost in uvajajo čedalje hujše epistemično enoumje. Uveljavljanje ene same, pretežno empiristične znanstvene paradigme, ki je za povrh še močno prežeta z raznimi ideološkimi usedlinami, je zlasti destruktivno na področju humanistike in družboslovja, kjer je hkratna produkcija v različnih problemskih in konceptualnih poljih pogoj za razvoj teorije. Erozijo teoretskih praks pospešuje tudi politično forsiranje aplikativnih raziskav, ki jim konceptualna izhodišča določi naročnik. Raziskava je ugotovila, da je znanstveno delo ogroženo na celotnem območju, ki ga je zajela. Ugotovila pa je tudi, da se tako imenovana znanstvena skupnost nikjer kaj dosti ne upira škodljivim posegom državnih in evropskih politik. Ob tem se odpira vprašanje, ki se ga raziskava ni mogla lotiti: ali znanstvene skupnosti v teh državah ni več – ali pa moramo pojem natančneje določiti, tako da bo ustrezal skupini tehnologov, ki se ukvarjajo s tehnikami gospostva, svoje početje pa legitimirajo z ideologijo »znanosti«.